

Göteborgs Jagtsällskaps Stiftelse

Rapport från studieresa 4-7 oktober 2018 till Rottal Estate, Skottland

Deltagare från Stiftelsen

Sven-Bertil Thelander

Olof Sondén

John Duff

Lars Isacson

Bo Wallin

Marian Christensson

Avsikten med årets studieresa var att inhämta kunskaper rörande mångsidig användning av naturresurser. I Sverige pågår verksamhet där förvaltning av mark i allt större utsträckning även kompletteras med fritidsverksamhet och där jakt ibland utgör en större inkomstkälla än inkomsterna från jord- och skogsbruk. Rottal Estate i Skottland som Stiftelsen valt att besöka är känd för sin förmåga att förena jordbruksverksamhet och boskapsskötsel med jakt och fiske och annan fritidsverksamhet på ett framgångsrikt sätt.

Rottal Estate

Rottal Estate ligger fågelvägen ca 80 km sydväst om Aberdeen i Glen Clova. Med bil på slingriga och smala vägar tar det ca två timmar att ta sig dit. Det är mödan värt. Vyerna är hänförande.

Utsikt från Rottal Estate

Corps de logiet från 1840

Fastigheten omfattar ca 3000 ha fördelat på bergsterräng (80%) och betesmark (20%). Den ägs idag av Mr. Dee Ward som förvärvade den 2005 på öppna marknaden. Det var då 700 år sedan egendomen bytte ägare på detta sätt.

Mr Dee Ward

Vid de genomgångar som vi hade blev det mycket tydligt att man måste vara lite av tusenkonstnär och uppfinnare för att kunna driva ett företag av det här slaget. Mr. Ward verkade att förutom jägare och affärsman också vara tekniker, vägbyggare och naturvetare.

Det betonades vikten av politiskt långsiktiga beslut som skapade en planeringshorisont på 5-10 år för verksamhetens drift, utveckling och investeringar. Det var också uppenbart att finansiellt stöd från staten i form av bidrag var en nödvändighet. Mr. Ward försökte skapa en diversifierad verksamhet där olika grenar stöttade varandra och sammantaget gav tillräckligt bra ekonomi. En nyckel till framgång är samarbete med grannar i olika frågor.

Ett exempel på god framförhållning var begränsning av möjligheterna att bygga mindre vägar på egen mark. Det var tidigt känt att sådan begränsning skulle träda i kraft 2015 och Rottal Estate kunde bygga de vägar som behövdes för fårskötsel och jakt i god tid dessförinnan. När man såg dessa nya vägar kunde man tro att de funnits i alla tider. Vägmaterialet togs visserligen från berget, men på ett kärleksfullt sätt med återläggning av marksvålen. Kanske något att lära svenska byggare av skogsbilvägar?

En nyanlagd väg. Observera hur fint man återställt kanterna.

Enligt Mr. Ward har människorna i Skottland i alla tider fått ordna mycket själva. Man är van vid att det offentliga inte lägger pengar i glesbygd. I Glen Clova bodde på 1950-talet runt 1500 människor, nu bara ett 50-tal. Detta är anledningen till att man också själv, tillsammans med grannar, gör investeringar i området. T.ex. så var telefonnätet mycket dåligt. Nu har Rottal Estate satt upp två master för mobil uppkoppling och Wifi. Även grannar har fått nytta av investeringen.

Ett annat exempel på samverkan är arbetet med att förbättra förutsättningar för fiske i floden. På initiativ av och mycket arbete från fiskeföreningen (och EU-medel) har en bit av flodens sträckning på Rottal Estates marker grävts om så att man nu har en konstgjord meanderbildning, vilken förbättrat förutsättningarna för fiskbeståndet.

När det gällde besökande grupper var vår värd av den uppfattningen att det är bäst att fokusera på en grupp i taget hellre än att maximera antalet gäster genom att sammanföra flera grupper. Det har visat sig enklare arbetsmässigt och gästerna känner sig bekvämare och anser sig mer personligt bemötta.

Jaktsäsongen september – november är givetvis den mest intensiva, men även under andra perioder kommer besökare för att njuta av natur, stillhet, god mat och värmande brasor.

Februari, mars och juli är utpräglad lågsäsong som användes för planering, administration och arbete för vildnaden.

Med en så säsongsbetonad verksamhet kan det vara svårt med fast anställd personal. På Rottal Estate var därför de flesta medarbetarna säsongs- eller timanställda.

Tekniska installationer

Två tekniska utrustningar förtjänar att omnämnas, eftersom de visar vilken entreprenörsanda man bör besitta för att driva en anläggning som Rottal Estate. De två utrustningarna är:

- Fliseldad värmepanna
- Vattenkraftverk

Värmepannan försörjer alla hus på fastigheten med vatten för uppvärmning. Eftersom den använder förnyelsebar energi får man avsevärda bidrag (EU) under lång tid (25 år), vilket enligt Mr. Ward mer än väl svarade mot anskaffningskostnaden.

Värmepannan på Rottal Estate och hemmagjord flis

Flisen försökte man inledningsvis göra själv, men den visade sig vara lite för grov så matningen fungerade inte helt bra. Nu levererar man material för flisning och får hem flis via lastbil en gång i månaden. När flisen ska lastas av använder man ett transportband som kräver trefas elanslutning. Någon sådan finns inte i Rottal. Istället för att betala skyhöga kostnader för utbyggnad, skaffade man ett dieseldrivet elverk som levererar erforderlig elektrisk kraft. Elverket placerades på ett släp och kunde därför användas även i andra sammanhang.

Vattenkraftverket hämtar vatten från en helt oansenlig bäck uppe i bergen. Planen är att bygga en liten damm där för att säkerställa driften vid torrperioder. Vattnet leds i ett rör (ca 1 m i diameter) ner till kraftverket dit det är 2 km. Röret är nedgrävt. Fallhöjden är ca 300 m.

Vattenintaget (under plåtluckan) uppe i berget

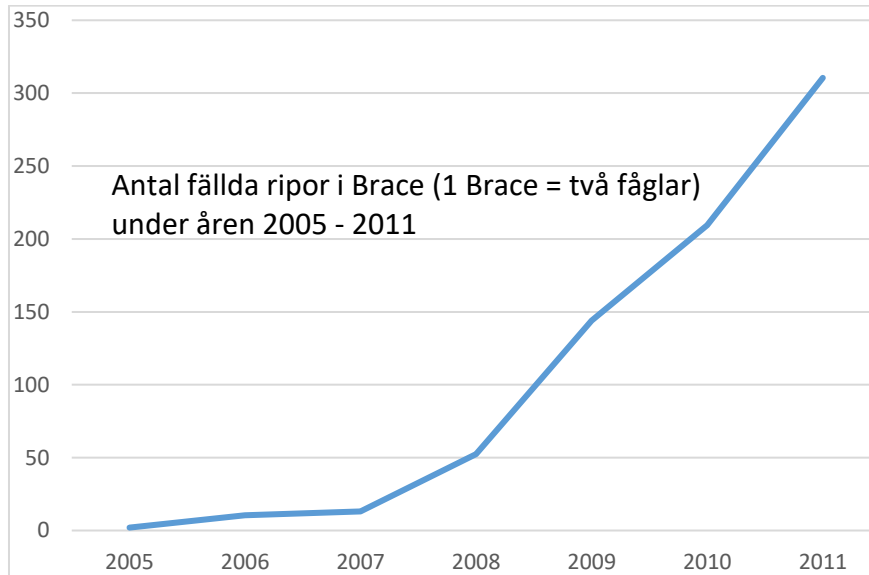

Maskinhallen i vattenkraftverket

Även för kraftverket fanns stora bidrag att hämta från EU. Eftersom man saknar ett internt nät för eldistribution såldes den producerade elen och man köpte av samma företag tillbaka det som behövdes.

Viltvård

När Mr. Ward tog över egendomen 2005 var viltvården svårt eftersatt. Dåvarande Game Keeper hette Donald Collins och följde så att säga med i köpet. Han visste hur allt skulle kunna förbättras. Vi fick intrycket att hans största intresse var att återskapa bestånden av ripor. Genom hans insatser ökade tillgången på ripor dramatiskt.

Vad gjorde man då för ripornas trevnad? Man började med att jaga väldigt sparsamt i två år, samtidigt som man försökte förbättra levnadsvillkoren.

Det absolut viktigaste enligt Mr. Collins var bekämpning av skadedjur, dels predatorer, dels andra mindre kryp som var farliga för fåglarna. Dit hörde absolut fästingarna, som var så talrika att de kunde döda kycklingarna. Ett spännande experiment man höll på med var att störa fästingpopulationen med hjälp av de talrika (ca 1000) fåren. Man behandlade fåren med samma medel som vi i Sverige använder på hundar. När fästingen tar den första bloddroppen dör den av giftet. På detta sätt hoppades man störa fästingarnas utvecklingskedja och reducera antalet exemplar.

Andra farligheter för riporna var inälvsmaskar. Man lade därför ut grus preparerat med medicin mot maskarna. Riporna behöver grus och småsten för att bearbeta födan i muskeltarmen och plockar därför gärna i sig det utlagda materialet.

Medicinstenar utlagda och i säck

En annan åtgärd var givetvis att förbättra biotoperna och födotillgången. Ripor tycker om att äta spåda skott av ljung. Man vårdade därför ömt sina fält av ljung och föryngrade genom försiktig bränning. Detta var en stor konst och kunde man inte lära sig av erfarna lokala brännare, fanns det formell utbildning att ta del av. Årstid, väderlek, fuktighet i marken och områdets storlek var viktiga parametrar. På Rotta Estate brände man i mars-april och då fanns det redan efter ett halvår attraktiva fält för riporna. I Sverige försöker man också återskapa vissa ljunghedar, men eldar så kraftigt att rötterna bränns och ljungheden blir en föga attraktiv grässvål. Kanske en kurs i Skottland skulle kunna vara till nytta?

En yta av ljunng som bränts i april och som i oktober kunde uppvisa fina gröna skott

Ljungskott innanför röda ringen

Yrkesjägaren visar resultatet av korrekt ljunngbränning, en död stjälk och en högst levande rot.

På Rotttal Estate fanns också ett stort antal (ca 400 st) slagfällor för avlivning av råttor och andra predatorer. Fällorna var mycket arbetskrävande, eftersom de måste vittjas varje dag om de var aktiverade. Man försökte placera fällorna så att djuren naturligt passerade, t.ex. som här på en stock över en bäck.

Efterhållandet av smärre rovdjur som råttor, vesslor, mink och iller sker med fällor och saxar. Erfarenheter, även från norska försök, visar på en stor och gynnsam effekt på fågelbestånden. I Sverige är dock vissa arter av smärre rovvilt fredade och saxfångst till stor del inte tillåten.

Fällfångst

Fasan- och raphönsstammarna sköttes framför allt genom utfodring och biotopvård med områden där fåglarna kunde söka skydd och föda. Utsättningen av kycklingar på vår och försommar var omfattande. 1500 fasaner och 4500 raphöns släpptes ut. Ca 40% av dessa bärgades under jakterna. Resten försvann pga. predatorer och andra orsaker.

Av utsatta fasaner och raphöns återvinns 40 procent genom jakt. För att kvarhålla fågel i markerna åtgår det tio ton pellets och 30 ton vete per år.

Kronhjort fanns i stort antal och om vi förstod saken rätt var det alltför många djur för att balansen med födotillgången på sikt skulle kunna upprätthållas. Mr. Ward hade planer på att bygga ett stängsel mot grannen, som ansågs jaga alltför försiktigt med påföljd att hjortarna vandrade in på Rottal Estate.

Rådjurens ansågs vara stora skadegörare på nyplanterad skog och man försökte hålla nere stammen så långt möjligt. För något år sedan fälldes 200 rådjur, men fortvarigt räknade man med ca 50 djur per år.

Kaniner fanns det i legio och vissa år sköt och fångade man över 4000 djur. Detta var givetvis också den bästa medicinen för att behålla en stor stam, eftersom kaniner i mycket täta populationer drabbas av sjukdomar som myxomatos och gulsot (Rabbit Hemorrhagic Disease Virus, RHDV). Vi såg dessvärre exempel på att myxomatos fanns i området.

Det har upptäckts en RHDV typ 2, som särskilt drabbar tamkaniner och även kan smitta harar. Man räknade med att hälften av vildkaninerna skulle överleva och då ha livslång immunitet mot just detta virus.

Jaktformer

Vi anade att den förnämsta formen av jakt var klappjakt på ripor (drives). Detta är en jaktform som inte förekommer i Sverige och kanske inte heller är möjlig att genomföra hos oss. Skyttarna står i noggrant markerade pass (butt), ibland till och med omgärdade av en stenmur, och riporna kommer i hög fart. Svårt skytte!

"Butt" för jakt på drivna ripor

Klappjakten på fasan och raphöns liknade det vi gör i Sverige och faktiskt också i en likartad terräng med åker, äng och skogsdungar.

En jaktform som inte är så vanlig i Sverige är "Rough shooting". Vi fick en demonstration av just denna jaktform. Skyttarna går i en linje tillsammans med hundförarna. Vid uppvisningen användes sex hundar (spaniels och labradorer). Hundarna höll sig så nära skyttarna att uppflygande eller bortspringande villebråd kunde fällas med hagelskott. Hundförarna använde flitigt kommandot "Steady", vilket betydde att någon hund var för långt fram. Av säkerhetsskäl skulle skyttarna alltid bära vapnet med piporna rakt upp, vilket såg ansträngande ut och var knappast befrämjande för bra skytte mot vilt på marken (kaniner). En uppenbar risk för hundarna var givetvis skytte mot just kaniner. Då och då hördes helt följdriktigt någon orolig hundförare ropa "watch the dog".

En variant av denna jaktform är "Walked up". Vi förstod att då användes inte så mycket hundar. Egendomligt nog jagade man inte alls med stående fågelhundar, som ju är vanligt i Sverige. På direkt fråga svarade game keepern att jägarna vill bli överraskade. Och det blir man ju.

Hjort och rådjur jagades som smygjakt. En krävande övning med mycket markkontakt i det öppna landskapet. Drivande hundar, som är vanligt i Sverige, förekom såvitt vi förstod inte alls.

Kaniner jagades på uppsprång vid "Rough shooting", men huvuddelen fick man hjälp av frett (tamiller) som släpps i gryten. Kaninerna fångades i nät eller sköts. Båda jaktformerna är väl kända i Sverige.

Årlig avskjutning

Idag fäller man årligen ett stort antal villebråd på Rottal Estate:

Kron hjort (handjur)	150
Kron hind	100
Fåglar (ripor, fasaner, raphöns)	2500
Rådjur	50
Kaniner	2000 - 4000

Sammanfattning

Styrelsen för Göteborgs Jagtsällskaps Stiftelse har fått uppleva några mycket informativa dagar där människans goda nyttjande av naturresurserna stått i centrum. Även om jakten spelar en viktig roll för Rottal Estate står det helt klart att det endast är i synergi med andra verksamhetsgrenar som framgång kan uppnås. Ett diversifierat utbud av erbjudanden med jakt, fiske, vandring, turism, hotellverksamhet och festarrangemang i kombination med tekniskt kunnande, ekonomisk finurlighet och professionell kunskap om bidragsfloran är nyckeln. Styrelsen tar till sig dessa värdefulla lärdomar att använda vid det fortsatta arbetet med "befrämjande av jaktvård, viltvård, viltuppfödning, naturskydd och andra liknande ändamål inom Göteborg och Bohuslän".

Sammanställt av deltagarna i studieresan